

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากสมมุติฐานของวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ว่า" การสร้างเขื่อนแม้ว่าตอบสนองความต้องการของสังคมได้ค่อนข้างสูง สร้างประโยชน์และนำความเจริญมาสู่สังคมก็ตาม แต่ก็มีความกระทบในเชิงทำลาย โบราณสถาน โบราณวัตถุ ในพื้นที่เป้าหมายที่รองรับเขื่อนอย่างมีอาจเสี่ยงได้ แม้ว่าปัจจุบันจะมีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และมีองค์กรภาครัฐดำเนินการบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมดูแล อย่างใกล้ชิดแล้วก็ตาม แต่กระบวนการทางกฎหมาย ที่ยังมีผลใช้บังคับอยู่ขณะนี้และองค์กรที่บังคับใช้กฎหมายที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายดังกล่าว ยังขาดความเหมาะสม ที่จะนำมาใช้เป็นกลไกในการอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นหากได้ปรับปรุงแก้ไขมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องและองค์กรบังคับใช้กฎหมายอยู่ทุกวันนี้ให้เหมาะสมชัดเจน ในการที่จะนำไปใช้เพื่อการอนุรักษ์นี้แล้วจะเป็นแนวทางในการบรรเทาการทำลาย โบราณสถานและโบราณวัตถุ ที่มีคุณค่าเหล่านั้นไว้"

จากการศึกษาปรากฏว่า สมมุติฐานที่กำหนดขึ้นเพื่อการศึกษาวิเคราะห์นั้น มีความถูกต้อง กล่าวคือ จากการศึกษาสาเหตุสำคัญที่ทำให้โบราณสถานและโบราณวัตถุ ที่อยู่ในพื้นที่โครงการสร้างเขื่อน ถูกทำลายไปเป็นส่วนมาายนั้น เนื่องจากกฎหมายที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน กำหนดมาตรการไว้ไม่เหมาะสม ไม่ชัดเจน องค์กรที่บังคับใช้กฎหมายไม่เหมาะสม สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. ปัญหามาตรการทางกฎหมาย ในส่วนที่นำมาบังคับใช้เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองและอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุในสภาวะปกติ ที่ยังไม่มีโครงการสร้างเขื่อนเกิดขึ้น

1.1 มาตรการกำหนดให้ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ปัจจุบันยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายกำหนด หลักเกณฑ์ เกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ไว้อย่างชัดเจนซึ่งเป็นปัญหา และ

อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งทำให้การดำเนินกิจกรรมขึ้นทะเบียนดำเนินไปด้วยความเชื่องช้า ไม่สอดคล้อง กิจกรรมการพัฒนาประเทศ ด้านปัจจัยพื้นฐานทางสังคม และนอกจากนี้การประเมินคุณค่าของทรัพย์สินที่จะประกาศขึ้นทะเบียนนั้น ปัจจุบันยังยึดถือตามนัยของคำนิยามของมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ พ.ศ.2535 ซึ่งมีความหมายที่แคบ ทำให้โบราณสถานที่มีคุณค่าทางสังคม หรือชุมชน ไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนไว้หน่วยงานเจ้าของโครงการก่อสร้างเขื่อนจึงไม่มีข้อมูล และทราบถึงคุณค่า ความสำคัญของแหล่งโบราณคดีที่อยู่ในพื้นที่โครงการ และกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไขต่อไป

1.2 มาตรการทางกฎหมาย เกี่ยวกับการกำหนดพื้นที่คุ้มครองโบราณสถาน ตามพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ พ.ศ. 2535 มาตรา 7 ปัจจุบันยังไม่มีมาตรการทางกฎหมาย กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ กำหนดเขตที่ดินเป็นเขตของโบราณสถานไว้ให้ชัดเจน เป็นปัญหาและอุปสรรค อาจทำให้การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และกำหนดเขตที่ดินเป็นเขตของโบราณสถานไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย หรือบางครั้งอาจนำไปสู่ปัญหาขัดแย้งกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถาน ที่คัดค้านหรือไม่ยินยอมให้ขึ้นทะเบียน และจะนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมซึ่งต้องล่าช้าออกไป

1.3 มาตรการทางกฎหมายกำหนดพื้นที่คุ้มครองโบราณวัตถุ ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 189 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2515 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจประกาศเขตพื้นที่ห้ามขุดค้นหาโบราณวัตถุ กฎหมายนี้ไม่มีความชัดเจน และเหมาะสมอาจทำให้แหล่งโบราณวัตถุที่ได้ประกาศพื้นที่คุ้มครองไว้แล้ว ไม่ได้รับการคุ้มครองตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง ที่รักษาและคุ้มครองแหล่งโบราณวัตถุเหล่านั้นไว้ให้คงอยู่ต่อไป

1.4 มาตรการทางกฎหมายกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม โดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติออกกฎกระทรวงกำหนดพื้นที่เป็นเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 43 และมาตรา 44 มีข้อจำกัดและอุปสรรค ทำให้รัฐมนตรีไม่อาจออกกฎเกณฑ์เพื่อนำไปบังคับใช้ กับแหล่งโบราณสถาน และแหล่งโบราณวัตถุ ที่มีคุณค่าและความสำคัญน้อยได้

1.5 ปัญหาด้านบทบาทขององค์กรที่บังคับใช้กฎหมาย ปัจจุบันพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ พ.ศ. 2535 มาตรา 7 กำหนดให้อธิบดีกรมศิลปากรซึ่งเป็นองค์ภาครัฐเพียงหน่วยงานเดียว มีบทบาทที่จะประกาศขึ้นทะเบียนและกำหนดที่ดินเป็นเขตโบราณสถานทั่วราชอาณาจักรไทยนั้น ไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง มีปัญหาและอุปสรรค เช่น ต้องปฏิบัติหน้าที่อยู่ภายใต้ ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมายต่าง ๆ โดยเคร่งครัด ขาดความคล่องตัวในการ

ที่จะดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกฎหมาย

2. ปัญหามาตรการทางกฎหมาย ในส่วนที่นำมาบังคับใช้เป็นเครื่องมือในการ ป้องกันแก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นจากโครงการ หากมีการก่อสร้างเขื่อน

2.1 มาตรการทางกฎหมายกำหนดขนาดของเขื่อนที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายประกาศกระทรวงฯ ฉบับ ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2535 ประกอบกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 46 วรรคแรกนั้น ยังขาดมาตรการรองรับที่ชัดเจนและเหมาะสม ซึ่งอาจทำให้เจ้าของโครงการ หลีกเลียงได้ง่าย และแม้ว่ารัฐบาลจะออกมาตรการทางบริหาร คือมติคณะรัฐมนตรี กำหนดขนาดของเขื่อนเพื่อเสริมส่วนที่กฎหมายครอบคลุมไปไม่ถึง โดยกำหนดให้เจ้าของโครงการ จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไว้แล้วก็ตาม แต่มติคณะรัฐมนตรีนั้นไม่ใช่มาตรการทางกฎหมาย ปัจจุบันยังไม่ได้นำไปบังคับใช้อย่างจริงจังยังคงเป็นเพียงนโยบายเท่านั้น

2.2 มาตรการทางกฎหมายกำหนดให้ศึกษาความเหมาะสมของโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เสนอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 นั้น แม้ว่าจะมีความสำคัญอย่างยิ่งซึ่งจะสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นประกอบกับ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่างๆของโครงการ เพื่อที่จะจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์ และรัดกุมยิ่งขึ้นก็ตาม แต่ปัจจุบันไม่มีมาตรการทางกฎหมาย กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ รูปแบบ ศึกษาความเหมาะสมไว้อย่างชัดเจน อาจทำให้เจ้าของโครงการ ดำเนินการไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่กำหนดไว้

2.3 มาตรการทางกฎหมาย กำหนดแนวทาง รูปแบบ การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 46 วรรคสอง และประกาศกระทรวงฯ ฉบับลงวันที่ 24 สิงหาคม 2535 นั้น ไม่ชัดเจน และเหมาะสม ที่จะนำไปบังคับใช้เพื่อป้องกันแก้ไขและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางโบราณคดี และไม่ ใช่อำนาจที่จะให้คงไว้ซึ่งสภาพทางกายภาพและคุณค่าของโบราณวัตถุและโบราณสถาน ตามหลัก การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เช่น ไม่กำหนดมาตรการจัดการกับโบราณสถาน และโบราณวัตถุ ที่ อาจพบจากการสำรวจและขุดค้นในพื้นที่โครงการ ให้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้มรดกทางวัฒนธรรมถูกทำลายไป

2.4 ปัญหามาตรการทางกฎหมายที่รองรับสิทธิให้ ประชาชน ชุมชน และองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมในรูปแบบของประชาพิจารณ์(Public Hearing) ของโครงการเขื่อน ก่อนที่รัฐจะตัดสินใจให้ดำเนินโครงการเพื่อป้องกันแก้ไขและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม ที่อาจเกิดขึ้นก่อนข้างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมทางด้านโบราณคดี แหล่งโบราณสถาน แหล่งโบราณวัตถุ ที่อาจฝังอยู่ใต้พื้นดินในพื้นที่โครงการ นั้น แม้ว่าระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ.2539 ที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน จะกำหนดไว้แล้วก็ตาม แต่ยังมีบางส่วนที่ไม่เหมาะสมและสอดคล้องตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบของประชาพิจารณ์โดยสมบูรณ์ เช่น การรับรองสิทธิของประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเปิดเผยข้อมูล รูปแบบ ขององค์กร อาจทำให้ผลการบังคับใช้กฎหมายนี้ขาดประสิทธิภาพและไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย

2.5 ปัญหาสภาพบังคับของกฎหมาย ปัจจุบันมาตรการกำหนดให้จัดทำ EIA ไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมายที่จะลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนไม่จัดทำรายงาน EIA หรือการไม่ศึกษาและจัดทำรายงานผลการศึกษาความเหมาะสมของโครงการตามที่กฎหมายกำหนด อาจทำให้หน่วยงานภาครัฐเจ้าของโครงการหลีกเลี่ยง หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวกับการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามมา

2.6 ปัญหาบทบาทขององค์กรบังคับใช้กฎหมาย ความซ้ำซ้อนเกี่ยวกับหน้าที่ขององค์กรในการกำกับ ควบคุมดูแล ให้เป็นไปตามมาตรการ EIA คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ นั้น ยังขาดความเป็นอิสระ และเป็นกลาง อาจทำให้ถูกครอบงำหรือถูกชี้นำจากฝ่ายการเมือง ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นไปในทิศทางที่จะเป็นการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง และตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายสิ่งแวดล้อม และนอกจากนี้บทบาทในส่วนของ การติดตาม ตรวจสอบ ควบคุมดูแล ให้เจ้าของโครงการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรการที่เสนอไว้ในรายงาน EIA ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มาตรา 13 (10) และมาตรา 18 และมาตรา 19 นั้น ยังกำหนดไว้ไม่เหมาะสม และมีข้อจำกัด ในการบังคับการให้เป็นไปตามมาตรการทางปกครอง ทำให้เจ้าของโครงการไม่เกรงกลัวที่จะละเมิดต่อมาตรการทางกฎหมาย

จากประเด็นปัญหาและอุปสรรค ที่กล่าวมาทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจส่งผลให้การป้องกันแก้ไขและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทางด้านโบราณคดี ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ดังนั้น ถ้าหากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวได้รับการแก้ไขปรับปรุงแล้ว เชื่อว่าปัญหาผลกระทบด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งโบราณคดี ในพื้นที่โครงการก่อสร้างเขื่อนที่อาจมีขึ้นในอนาคต ก็จะสามารถลดการถูกทำลายไปได้มากขึ้น และอนุรักษ์ไว้ต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ในส่วนของมาตรการทางกฎหมาย เกี่ยวกับการคุ้มครองและอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ในภาวะปกติที่ยังไม่มีโครงการสร้างเขื่อน ควรจะต้องแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมดังนี้

1.1 แก้ไขปรับปรุง มาตรา 4 และมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ พ.ศ. 2535 ควรให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจออกกฎกระทรวง หรือประกาศกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และรูปแบบการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน โบราณวัตถุ ให้มีความชัดเจนเทียบได้กับมาตรฐานสากล และให้กำหนดความหมายของโบราณสถาน และโบราณวัตถุเสียใหม่ ให้สามารถครอบคลุม ทั้งคุณค่าทางวิชาการและคุณค่าทางสังคม และสอดคล้องกับสภาพของสังคม ชุมชน และนอกจากนี้ควรให้รัฐมนตรีออกกฎกระทรวงมอบหมายให้ องค์การบริหารส่วนจังหวัด สามารถดำเนินกิจกรรม การคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาโบราณสถาน ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของกรมศิลปากรได้ เพื่อให้สอดคล้องกับ มาตรา 45 วรรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540

1.2 แก้ไขปรับปรุงมาตรา 7 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ พ.ศ.2504 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม โดยกำหนดให้การขึ้นทะเบียนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามที่รัฐมนตรีได้ออกกฎกระทรวงหรือประกาศกระทรวงไว้แล้ว

1.3 แก้ไขปรับปรุงประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 189 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2515 ควรให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจ กำหนด หลักเกณฑ์ และมาตรการคุ้มครองแหล่งโบราณวัตถุ ที่ได้ประกาศพื้นที่คุ้มครองไว้แล้ว ได้ตามความเหมาะสม

1.4 แก้ไขปรับปรุงมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ควรให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ โดยกำหนดเงื่อนไขการประกาศกระทรวงใหม่ ให้รัฐมนตรีสามารถออกประกาศกระทรวงกำหนดพื้นที่คุ้มครอง แหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าได้หลายระดับตามความเหมาะสม เพื่อที่จะสามารถคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้มากขึ้น

1.5 ควรแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ พ.ศ. 2535 ให้มีองค์กร ในรูปของคณะกรรมการ ที่มีสมาชิกประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิชาการ ด้านโบราณคดี ด้านประวัติศาสตร์ ศิลป สถาปัตยกรรม เจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากร สมาชิกของอาสาสมัคร ผู้แทนของราช

การส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรภาคเอกชนด้านศิลปกรรม โดยมีอธิบดีกรมศิลปากรเป็นประธานกรรมการให้องค์กรนี้ ให้มีบทบาทอำนาจหน้าที่ เกี่ยวกับกิจกรรมการคุ้มครองและอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุโดยเฉพาะ และให้มีอำนาจแต่งตั้งอนุกรรมการกระจายไปทั่วทุกจังหวัด เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชน องค์กรต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในทางอ้อม สอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

2. ในส่วนของมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการป้องกันแก้ไขและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นหากมีการสร้างเขื่อน ควรจะต้องแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมดังนี้

2.1 ปรับปรุงแก้ไข ประกาศกระทรวง ฉบับลงวันที่ 24 สิงหาคม 2535 โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 46 วรรคแรก ควรนำขนาดของเขื่อนตามมติคณะรัฐมนตรีลงวันที่ 13 กันยายน 2537 ไปบัญญัติไว้เป็นมาตรการทางกฎหมาย ให้เป็นขนาดของเขื่อนที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยเพิ่มเติมเข้าไปในบัญชีท้ายประกาศกระทรวงฯดังกล่าว เพื่อที่จะให้กฎหมายนี้ครอบคลุมขนาดของเขื่อนได้มากขึ้น

2.2 ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 46 วรรคสอง ควรให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กำหนดหลักเกณฑ์ การจัดทำรายงานการศึกษาความเหมาะสมตามมาตรา 47

2.3 ปรับปรุงเพิ่มเติม ประกาศกระทรวงฉบับลงวันที่ 24 สิงหาคม 2535 กำหนดมาตรการและแนวทางการจัดทำ EIA โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 46 วรรคสอง เฉพาะในส่วนของสิ่งแวดล้อมทางโบราณคดี จะต้องกำหนดมาตรการจัดการ ให้ชัดเจนและเหมาะสม เพื่อที่จะให้สามารถคุ้มครองและอนุรักษ์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ ที่สำรวจและขุดค้นพบจากพื้นที่โครงการ เช่น มาตรการจัดการ โดยให้จัดสร้างพิพิธภัณฑ์เก็บรักษาไว้ใกล้กับบริเวณพื้นที่ที่ขุดค้น และมาตรการคุ้มครองจะต้องให้สอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์ตามแนวทฤษฎีสสมัยใหม่ และงบประมาณในการกู้แหล่งโบราณคดี และการบำรุงรักษา บุรณะ ปฏิสังขรณ์ ภายหลังจากกู้ขึ้นมาแล้วเจ้าของโครงการต้องเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด ตลอดเวลาที่โบราณสถานและโบราณวัตถุนั้นยังคงสภาพอยู่

2.4 ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมฯ พ.ศ. 2535 มาตรา 12 ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีสมาชิกในสัดส่วนที่เหมาะสมให้เพิ่มสมาชิกที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิ

อีก 12 คน รวมเป็น 16 คน มาจากการคัดเลือกของภาคเอกชน 8 คน และจากสถาบันอุดมศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม 8 คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจำนวนนี้ต้องมีผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี ด้านประวัติศาสตร์ ศิลป และสถาปัตยกรรม รวมอยู่ด้วยในจำนวนที่เหมาะสม กำหนดหลักเกณฑ์ที่มาของกรรมการให้ชัดเจน แยกองค์กรคัดเลือกออกจากองค์กรที่พิจารณาแต่งตั้ง เพื่อให้องค์กรนี้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระ และเป็นกลาง

2.5 เพิ่มเติม พระราชบัญญัติส่งเสริมฯ พ.ศ. 2535 ให้มีสภาพบังคับทางกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรการจัดทำ EIA ที่จะนำไปบังคับใช้เพื่อลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนมาตรการที่กำหนดไว้ เช่นไม่จัดทำ EIA หรือไม่จัดทำรายงานการศึกษาความเหมาะสมของโครงการ

2.6 ปรับปรุงเพิ่มเติม ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ.2539 ในส่วนของการรับรองสิทธิให้ประชาชน ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ให้สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้สะดวก และมากขึ้น และสอดคล้องตรงตามหลักการมีส่วนร่วมในรูปแบบของประชาพิจารณ์ เช่น ให้เปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส กำหนดรูปแบบองค์กรประชาพิจารณ์ให้เหมาะสมเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมตามที่กฎหมายกำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ